

درس یازدهم بحران‌های اقتصادی و زیست محیطی

«گویند مولانا قطب‌الدین در راهی می‌رفت. شخصی از بامی افتاد و بر گردن مولانا آمد؛ چنان‌که مهره گردن او قصوری^۱ یافت و چند روز بدان سبب صاحب بستر گشت^۲. جمعی از اکابر^۳ وقت، به عیادت او آمدند و گفتند: چه حال است؟ گفت: حال از این بدتر چه باشد که دیگری از بام بیفتد و گردن من بشکند!» (لطایف الطوائف، مولانا

فخرالدین علی صفی) **ایا بحران‌ها فقط در محیط خود باقی می‌مانند؟**

اغلب، پیامدهای خوب و بد کنش‌های افراد و جوامع، صرفاً متوجه خودشان نیست. امروزه بسیاری از بحران‌ها در مناطق خاصی پدید می‌آیند ولی به سایر نقاط دنیا گسترش می‌یابند. **کشورها در ایجاد بحران‌ها، سهم یکسانی ندارند اما همه از پیامدهای نامطلوب آنها متأثر می‌شوند.**

چند نظام نام بیرید

بحران چیست و چگونه ایجاد می‌شود؟ می‌دانید که به پدیده‌هایی مانند منظومه شمسی، رایانه، بدن انسان و جامعه چرا به پدیده‌هایی مانند منظومه شمسی، رایانه، بدن انسان و جامعه، نظام می‌گویند؟
 نظام می‌گویند؛ به این دلیل که هر کدام مجموعه منظمی از اجزای به هم پیوسته‌اند و برای رسیدن به هدفی مشترک با یکدیگر ارتباط دارند، هر نظامی در حالت طبیعی از تعادل برخوردار است. **بحران چه هنگامی ایجاد می‌شود؟**
 تغییرات درونی و بیرونی، تعادل کل نظام را بر هم بزند برای مثال، بدن انسان همواره در معرض عوامل بیماری‌زا قرار دارد و بیمار می‌شود ولی هنگامی که بیماری قابل کنترل نباشد و بدن را از وضعیت طبیعی خارج کند، بحران پدید می‌آید.
 نظام جهانی نیز دچار بحران‌هایی می‌شود. در واقع، بحران‌ها، چالش‌هایی با ابعاد گسترده‌تر و عمیق‌تر هستند. **چند نمونه از بحران‌های نظام جهانی را نام ببرید**
بحران اقتصادی و بحران زیست محیطی از جمله این بحران‌هاست. درباره این بحران‌ها چه می‌دانید؟ بحران اقتصادی چگونه ایجاد می‌شود و چگونه به مناطق مختلف دنیا انتقال می‌یابد؟ آیا فرهنگ‌ها و جوامع مختلف در ایجاد بحران زیست محیطی سهم یکسانی دارند؟

۱- شکستگی

۲- بستری شد

۳- بزرگان

بحران های اقتصادی

بحران اقتصادی، آسیبی است که نظام اقتصادی را دچار اختلال می کند. آیا می دانید بحران اقتصادی چه مسائلی به دنبال می آورد؟

بحران اقتصادی چه مسائلی را به دنبال می آورد؟

- ۱ در بحران اقتصادی، قدرت خرید مصرف کنندگان به شدت کاهش می یابد و تولید کنندگان بازار فروش خود را از دست می دهند؛ در نتیجه کارخانه ها تعطیل و کارگران بیکار می شوند. **بحران های اقتصادی که در تاریخ اقتصاد سرمایه داری غرب پدید آمده اند را نام ببرید** در تاریخ اقتصاد سرمایه داری غرب، بحران های اقتصادی به طور متناوب و با شدت و ضعف های متفاوت پدید آمده اند. **نخستین بحران اقتصادی در سال ۱۸۲۰م در انگلستان به وجود آمد اما**
- ۲ **مهم ترین آنها در فاصله بین دو جنگ جهانی، یعنی سال های ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۳م اتفاق افتاد. زیان اقتصادی این بحران کمتر از زیان اقتصادی جنگ جهانی اول نبود. در این بحران، ۴۰ میلیون کارگر بیکار و هزاران مؤسسه اقتصادی ورشکست شدند.**

■ بحران اقتصادی غرب در سال های بین دو جنگ جهانی

■ بحران اقتصادی سال های اخیر در غرب

- ۳ بحران اقتصادی سال های اخیر در اروپا و آمریکا از سال ۲۰۰۸ شروع شده است و با وجود تلاش هایی که برای مهار آن می شود، همچنان ادامه دارد. **شبهت بحران اقتصادی و چالش فقر و غنا را بنویسید** بحران اقتصادی و چالش فقر و غنا هر دو، **هویت اقتصادی دارند ولی از جهاتی با یکدیگر متفاوت اند.** **چالش فقر و غنا چالشی همیشگی است ولی بحران اقتصادی اغلب دوره ای و مقطعی است.**

تفاوت بحران اقتصادی و چالش فقر و غنا را بنویسید

■ فقر و غنا، چالشی همیشگی در سرمایه داری غربی

چرا بحران اقتصادی اغلب با چالش فقر و غنا پیوند می خورد و بر دامنه آن افزوده می شود؟

همچنین آسیب‌های مربوط به فقر و غنا همواره متوجه قشرهای فقیر و ضعیف جامعه است، ولی آسیب‌های مربوط به بحران اقتصادی تمامی جامعه را در بر می‌گیرد. [البته سرمایه‌داران با وجود آسیب‌هایی که می‌بینند، با استفاده از ابزارهایی که دارند، فشارهای ناشی از بحران‌های اقتصادی را به اقشار ضعیف و تولیدکنندگان خرد انتقال می‌دهند؛ به همین دلیل، بحران اقتصادی اغلب با چالش فقر و غنا پیوند می‌خورد و بر دامنه آن افزوده می‌شود.]
پیامد عدم کنترل بحران اقتصادی چیست؟
 بحران اقتصادی در صورتی که کنترل نشود، می‌تواند به فروپاشی حکومت‌ها منجر شود.

[بحران‌های اقتصادی در ابتدا به کشورهای غربی محدود می‌شدند و از عوامل داخلی آنها اثر می‌پذیرفتند، ولی با شکل‌گیری اقتصاد جهانی و کاهش اهمیت مرزهای سیاسی و جغرافیایی، این بحران‌ها که منطقه‌ای بودند به سرعت آثار و پیامدهای خود را در سطح جهان آشکار ساختند.] **بحران‌های اقتصادی غرب، چگونه آثار و پیامدهای خود را در سطح جهان آشکار ساخت؟**

تحقیق کنید

درباره جنبش وال استریت و ارتباط آن با بحران اقتصادی ۲۰۰۸ میلادی تحقیق کنید.

نام این جنبش از خیابانی در منهتن آمریکا گرفته شده است مردم آمریکا در ۱۷ سپتامبر ۲۰۱۱ طی یک دوره تظاهرات آرام و اقامت در پارکی در نزدیکی سازمان بورس آمریکا ۲۰۱۱، اعتراض خود را به طرح نجات بانک‌ها، بحران وام مسکن، فشارهای تقابل شمال و جنوب و تسلط شرکت‌های چند ملیتی و نارضایتی مرتبط با آن اعلام کردند

بحران‌های زیست‌محیطی

محیط زیست را تعریف کنید از نظر برخی متفکران، مشکل سرنوشت ساز قرن بیستم چیست؟ محیط طبیعی که در آن زندگی می‌کنیم، محیط زیست ما را تشکیل می‌دهد. برخی از متفکران، بحران‌های زیست‌محیطی را مشکل سرنوشت‌ساز قرن بیستم دانسته‌اند. بحران‌های محیط‌زیست، چرا پدید آمده‌اند و چه مسائلی را به دنبال آورده‌اند؟

بخوانیم و بدانیم

■ نخلستان‌های ایران، قربانی خشکسالی

■ دفن زباله‌های سمی در کشورهای جهان سوم

■ جزیره هندرسون مشهور به جزیره پلاستیکی، مقصد پلاستیک‌های شناور در اقیانوس آرام و آلوده‌ترین نقطه جهان

در **دویست سال اخیر**، تغییراتی شگرف در محیط‌زیست رخ داده است. اگر تاریخ کره زمین را در یک فیلم یک‌ساله فشرده کنیم، به طوری که هر ثانیه، ۱۴۶ سال را در خود جای دهد، دویست سال اخیر حدود یک ثانیه از عمر زمین را تشکیل می‌دهد ولی تغییراتی که بشر در این مدت در طبیعت و محیط‌زیست ایجاد کرده بیشتر از تغییرات زمین در طول عمر آن است. این تغییرات، آسیب‌های زیست‌محیطی بسیاری را به

دنبال داشته است؛ از جمله:

- چند مورد از آسیب‌های زیست‌محیطی را نام ببرید
- ۱- آلودگی هوا در اثر گازهای شیمیایی، ریزگردها و فلزات سنگین
  - ۲- تخریب لایه ازن، در اثر افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای
  - ۳- از بین رفتن منابع آب در اثر آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی
  - ۴- آلودگی دریاها در اثر عوامل فیزیکی و شیمیایی
  - ۵- بارش باران‌های اسیدی در اثر آلودگی آب و هوا
  - ۶- گرم شدن کره زمین و خشکسالی
  - ۷- مسمومیت خاک در اثر تجمع مواد زاید تجزیه‌ناپذیر، سموم آفت‌کش، مواد رادیواکتیو و پلیمرها
  - ۸- تهی شدن منابع طبیعی تجدیدناپذیر در نتیجه استفاده بی‌رویه انسان معاصر
  - ۹- در معرض نابودی قرار گرفتن حدود یک سوم از انواع جانوران و گیاهان

امروزه بحران های زیست محیطی چه مناطقی را در بر می گیرند؟

امروزه بحران های زیست محیطی به منطقه خاصی محدود نمی شوند و همه محیط طبیعی زندگی انسان، آب، خاک و هوا را فرا گرفته اند. [شهرهای صنعتی، اولین مراکز بودند که با چه زمانی، آسیب های زیست محیطی در جهان به سرعت گسترش یافت؟] پس از آن با گسترش زندگی مدرن در جهان، انواع آسیب های زیست محیطی نیز به سرعت گسترش یافتند. [انسان مدرن با انقلاب صنعتی، تسلط و پیروزی بر طبیعت را به خود نوید می داد ولی از همین منظر، طبیعت نیز نخستین مسائل و مشکلات خود را نشان داد. بدین ترتیب رابطه متقابل انسان و طبیعت دچار اختلال گردید.] برخی اندیشمندان، بحران های محیط زیست را ناشی از رویکرد انسان مدرن و فرهنگ معاصر غرب به طبیعت می دانند. [فرهنگ مدرن، طبیعت را ماده خام و بی جانی می داند که انسان اجازه هرگونه تصرفی را در آن دارد. در این فرهنگ، انسان بر این گمان است که با تسخیر طبیعت و تصرف آن، می تواند تمامی مسائل و مشکلات خود را حل کند.]

■ دو نگاه متفاوت به طبیعت

نگاه فرهنگ توحیدی، نسبت به طبیعت چگونه است؟

در نگاه توحیدی، طبیعت و هر چه در آن است، آیات و نشانه های خداوندند، همه موجودات طبیعی به تسبیح خداوند مشغول اند و به سوی او بازمی گردند. نگاه فرهنگ اساطیری، نسبت به طبیعت چگونه است؟ در نگاه اساطیری هم، طبیعت ماده خام نیست، بلکه از ابعاد و نیروهای ماورائی برخوردار است.

انسان مدرن به دلیل نگاه دنیوی، نگاه دینی و معنوی به طبیعت را کودکانه می پندارد و تصرف در طبیعت را با چه روش هایی انجام می دهد؟ از این رو، گسترش سریع صنعت و فناوری مدرن، با وجود اینکه توانمندی و آسایش بیشتری برای بشر فراهم آورده، زیان های

بحران زیست محیطی، علاوه بر رابطه انسان و طبیعت، به چه حوزه های دیگری سرایت کرده است؟ و چه پیامدهایی به دنبال داشت؟ بحران ناپذیری به او و طبیعت، وارد کرده است. بحران زیست محیطی، ابتدا در حوزه رابطه

انسان با طبیعت قرار داشت، ولی به تدریج به روابط انسان ها و جوامع با یکدیگر نیز سرایت کرد و به آسیب های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی همچون مهاجرت، حاشیه نشینی، بیکاری، فقر و اختلافات سیاسی منطقه ای و فرامنطقه ای منجر شد. به منظور چاره اندیشی برای این

به منظور چاره اندیشی برای آسیب های بحران های زیست محیطی، چه واکنش هایی صورت گرفته است؟

آسیب ها، همایش های بین المللی متعددی درباره بحران زیست محیطی برگزار شده است، که البته نتوانسته اند از شتاب بحران بکاهند. اعتراضات و واکنش های مردمی در دهه های اخیر، جنبش های اجتماعی جدیدی پدید آورده است.

بخوانیم و بدانیم

منظور از استعمار سمی و نژاد پرستی زیست محیطی چیست؟

در قرن بیستم، کشورهای غربی، زباله های سمی خود را به کشورهای جهان سوم ارسال می کردند تا در آنجا دفن یا انبار شود.

برخی جنبش های حامی محیط زیست این اقدام را استعمار سمی و نژاد پرستی زیست محیطی نامیده اند. در این استعمار، جوامع سلطه گر که حتی سوزاندن زباله و دفن پلاستیک را در خاک خود ممنوع اعلام کرده اند، مردم و سرزمینی دیگر را «زباله بان و زباله دان» خود می دانند و زباله های اتمی و سمی خود را در خاک آنها دفن می کنند.

در سال ۱۹۸۹م سازمان ملل با طرح «پیمان باسل» تلاش کرد تا از انتقال زباله های کشورهای صنعتی به کشورهای فقیر جلوگیری کند، اما برخی کشورهای غربی این پیمان را نپذیرفتند و برخی دیگر با دور زدن قوانین بین المللی، سوء استفاده از نیاز مالی و کم اطلاعی افراد یا دولت ها، همچنان به صدور زباله های خود به کشورهای چون ساحل عاج، غنا، سومالی، نیجریه، مصر، هند، اندونزی و مغولستان مشغول اند. کشورهای فقیر هم به امید کسب در آمدی ناچیز از این راه، به این تجارت تن داده اند.

در قرن بیست و یکم، صادرات زباله همچنان یک تجارت بین المللی پر رونق و رو به گسترش است که در کشورهای جهان سوم بحران ایجاد می کند. «بحران ایبجان» در ساحل عاج و «بحران بوپال» در هند نمونه هایی از بحران های زیست محیطی در این دو قرن است.

گفت و گو کنید

شما برای مهار بحران های زیست محیطی در سطوح مختلف فردی، محلی، ملی، منطقه ای و جهانی چه راهکارهایی پیشنهاد می کنید؟
برای انجام دادن این فعالیت، متن سیاست های کلی محیط زیست در جمهوری اسلامی ایران را مطالعه کنید.

با هم تکمیل کنید

تفاوت ها	شباهت ها	چالش های اقتصادی و اجتماعی
دوره ای و مقطعی است تمامی افراد را در بر می گیرد	هویت اقتصادی	بحران اقتصادی
همیشگی و مستمر است متوجه اقشار ضعیف و فقیر جامعه است	هویت اقتصادی	چالش فقر و غنا

اپلیکیشن درسی همیار

برنامه رایگان درسی همیار

تمام پایه ها

جواب کتاب ، تدریس و نمونه سوال

همیشه رایگان

برنامه همیار کاملا رایگان میباشد